

území, a to zejména Flander, kde v Gentu v době vzniku *Zámořské cesty* sídlil vévoda Filip Dobrý, s českými zeměmi po kulturní i ekonomické stránce značně rozešly. Z mnoha faktorů byl jistě jedním z nejdůležitějších odlišný podíl na fenoménu zámořských plaveb. A taďy zdaleka nejde pouze o obchod, stavbu lodí a mořeplavce, ale zejména o postupnou proměnu kultury a myšlení celé společnosti v souvislosti s novou životní zkušeností. Možná, že Bertrandonova *Zámořská cesta* byla její předzvěstí.

TOMÁŠ KLIMEK

Michal DRAGON, *Středověké rukopisy v českých zemích. Handbušek kodikologa*, Scriptorium, Praha 2018

189 s., ISBN 978-80-88013-75-4

Rukopisná studia zaměřená na středověk zaznamenávají v poslední době nejen ve světě, ale i v Česku nebyvalý rozvoj. K němu přispívá rovněž postupující digitalizace starých památek, jež velmi usnadňuje srovnávací studium, i nasazení metod a nástrojů digital humanities. Proto je možné jediné uvítat kompendium zaměřené na bohemikální materiál, které připravil Michal Dragoun, tvůrce řady popisů rukopisů publikovaných jak v tištěných katalozích, tak i anonymně v databázi Manuscriptorium, nadto autor četných analytických studií a kapitol v knihách věnovaných českým středověkým knihovnám či jednotlivým rukopisům.

Kodikologie, pomocná věda historická zabývající se rukopisy, je poměrně mladou disciplínou, výrazněji se začala rozvíjet až po druhé světové válce. Zahrnuje jak teoretické aspekty bádání, které patří k obecně definovanému výzkumu dějin médií, tak praktické otázky spojené s užíváním rukopisné knihy středověkými lidmi. Právě vydaný „handbušek“ nijak nezastírá své praktické zaměření. V úvodu Dragoun konstatuje, že posláním knihy je vymezit, jak a co v dochovaných bohemikálních rukopisech sledovat a popisovat (s. 8). Tomuto účelu výtečně odpovídá vhodná a nápaditá grafická úprava knihy a názornost, s níž jsou jednotlivé aspekty rukopisných knih představeny. Jejich výběr navíc dokládá autorovu výbornou znalost rukopisného materiálu dochovaného v pražských knihovnách (zveřejněné ukázky pocházejí z Knihovny Národního muzea a Národní knihovny ČR). Týká se to například reprodukcí vlastnických záznamů, ukázek využití

jihoevropského pergamentu, fotografií folií, na kterých jsou viditelné filigrány, apod.

Co v knize – vzhledem k autorově intenci vyjádřené v úvodu zcela záměrně – chybí, je poučení o současném kodikologickém diskurzu, ať už jde o mediálněteoretické aspekty výzkumu, důraz na materialitu kodexu, pokusy o užívání metod mediální archeologie či nahlížení na výrobu středověkých kodexů z hlediska ekologie. Není zohledněn ani celostní pohled na středověkou rukopisnou knihu, který zkoumá zároveň rukopisy a inkunábule. Příručka celkově klade důraz spíše na recepci než na produkci knih, byť druhý zmíněný aspekt je samozřejmě také přítomný.

Publikace nejprve shrnuje dějiny českých knihoven ve středověku, přičemž nepomíjí ani otázky dochování rukopisů, a dále se věnuje především popisu kodexů. Jednotlivé kapitoly obsahují odkazy na základní díla světového i českého bádání k příslušným tématům. Jako první je představen fyzický popis rukopisů, a to včetně praktických otázek spojených s určováním filigránů (vodoznaků) či s popisem skladby (složek) manuskriptu. Dále je pozornost věnována vlastnickým záznamům a historii jednotlivých rukopisů (proč tento oddíl nebyl zařazen spíše na konec knihy?) a nakonec obsahovému (textovému) popisu, a to včetně otázek transkripce a transliterace, které jsou pro mnoha badatelů podobně zásadní jako pro jiné správná terminologie fyzického popisu. Velmi záslužné je také seznámení s jednotlivými typy textů, s nimiž se lze v bohemikálních rukopisech setkat. Na závěr je jako příklad zařazen modelový popis rukopisu utvořený na základě představených zásad.

Jak už jsem naznačil, obrazová příloha publikace je velmi instruktivní. Oceňuji například vyobrazení stejného textu z různých rukopisů, které měly odlišnou funkci: vyobrazení 29 a 30 na s. 64–65 představují text breviáře jednak v bohatě iluminovaném, reprezentativním viaticku Jana ze Středy, jednak ve zcela běžném, užitkovém rukopisu určeném k četbě. Podobně jsou v knize zařazeny ukázky stejné části biblického textu psané různými typem písma, od kaligrafického po zcela zběžné.

„Handbušek“ představuje vhodný úvod do rukopisných studií pro medievisty různých zaměření od autora, který je k takovému úkolu z českých kodikologů asi nejpovolanejší. Dragounova kniha je v českém prostředí ve srovnání s dosavadními spíše teoreticky zaměřenými tituly jedinečná svým praktickým a názorným přístupem.

JINDŘICH MAREK